

Süleyman Demirel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Y.2001, C.6, S.2 s.131-142.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE MÜDAHALE

Dr.Hasan DURAN*

ÖZET

Egemen devletler, yarım yüzyıldan daha önce savaşı tecrübe ederek barışa ulaştılar ve Birleşmiş Milletleri kurdular. Savaşın şiddetini bildikleri için, ortak çıkar dışında silahlı müdahalede bulunulmaması ilkesi kabul ettiler. Müdahale, devlet egemenliği temel ilkesinin çiğnenmesi anlamına geldiği için, yasa dışı olarak kabul edilmektedir. BM'nin başlıca amacı; uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla barışın devamını sağlamak için ortak önlemler almaktır.

Sovereign states following experiences of war achieved peace and founded United Nations. Because of awaring the severity of war, the states accepted not to perform armed intervention except for the cases of common interest. Since intervention implies breaking the basic principle of state sovereignty, it is usually considered illegal. The main aim of UN is to keep international peace and security and, in this way, to take common measures that enable providing the continuity of peace.

GİRİŞ

Uluslararası Hukukun temel ilkelerinden birisi de devletlerin egemen eşitliğidir. Devletler, egemen eşitlik ilkesi gereği, birbirlerinin işlerine müdahale etmemelidir. Kural müdahale etmeme olmasına rağmen, zaman zaman bu kural devletler tarafından ihlal edilmektedir.

Uluslararası bağlamda güvenlik, gelenek olarak devletlerin güvenliği anlamına gelir. Bu anlamda güvenlik ise devletlerin egemenliklerinin ve maddi bütünlüklerinin korunması demektir.¹ Ancak, insan toplumunun gelişerek geldiği günümüzde bu tanım geçerliliğini yitirmiştir.

Günümüzde sadece devletlerin güvenliği ve çıkarlarının korunması değil aynı zamanda halkların/insanların güvenliği ve çıkarlarının da korunması gündemdedir.² II. Dünya Savaşı'nı izleyen dönemlerde –özellikle

* Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi

¹ Shridath RAMPHAL, "Law and Intervention", *Peace Review*, Vol. 8, No. 4 (December 1996), s. 493.

² Uluslararası İnsancıl Hukuk, savaşın acılarını azaltmak, dürüst savaşmak, yaralıları, kadınlara, çocuklara zarar vermemek, savaşı mertlik ilkelerine uygun yürütmek, moral ve dinsel buyruklar niteliğinde gelişmiştir. Bu düşünceler, hukuk alanına, devletleri bağlayıcı uluslararası sözleşmeler olarak, ancak XIX. Yüzyılın ikinci yarısında yansımaya başlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Seha MERAY, *Uluslararası Hukuk ve Örgütler*, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1979, s. 247-263.

süper güçler arasındaki rekabet döneminde- tarih bir çok müdahale eylemine şahitlik etmiştir. Günümüzde, hala tüm dünya ölçeğinde müdahaleler vardır.

1. GENEL OLARAK MÜDAHALE

Müdahale; bağımsız bir devletin, bağımsız diğer bir veya birden fazla devletin iç işlerine veya dış işlerine, onun egemenlik haklarını ihlal eder bir şekilde, mevcut durumu muhafaza etmek veya değiştirmek amacıyla karışmasıdır.³ Bir diğer tanıma göre müdahale; bir devletin, başka bir devletin içişlerine ekonomik zor kullanarak veya zor kullanma tehdidi içeren zorbaca bir karışmadır.⁴

Müdahale, devletlerin egemenlik hakkı anlayışına karşıdır. Uluslararası Hukukta devlet, kendi işlerinde ne yapılması gerektiğini söyleme açısından yasal hakka ve egemenliğe sahiptir. Devlet egemenliği, Uluslararası Hukukun yaygın olarak kabul gören bir ilkesidir ve 1648 tarihli Westfalia Antlaşması ile oluşturulan düzenin ayırt edici özelliğidir.

Müdahale, devlet egemenliği temel ilkesinin çiğnenmesi anlamına geldiği için, yasa dışı olarak kabul edilmektedir.⁵ Bir diğer ilkede iç işlerine karışmama ilkesidir. Bu ilke de uluslararası uygulamalarda derin kökleri olan bir teamül niteliğindedir ve müdahalenin önündeki önemli engellerden birisidir.⁶

2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE MÜDAHALE

Tarihi boyunca BM, tehlikeli bir durumun savaşa dönüşmesini engellemeye, ihtilafı tarafları, ihtilafa neden olan sorunlarını savaş meydanlarında değil de konferans masalarında çözmeye ikna etmeye ve çatışma olduğu zaman da, barışı yeniden tesis etmeye çalışmaktadır.⁷

BM Antlaşması'nın 2/7. maddesine göre; “Antlaşma'nın hiçbir hükmü, özü bakımından, bir devletin ulusal yetkisindeki işlere BM'nin karışmasına izin vermediği gibi, üyeleri de bu türden işleri Antlaşma uyarınca çözüme bağlamaya zorlayamaz”⁸ denilerek, devletlerin iç işlerine müdahale etmeme ilkesinin geçerli olduğunu açıklamaktadır. Ancak, VII. Bölümde öngörülen zorlayıcı önlemlerin uygulanmasının bu ilkeden etkilenmeyeceği de belirtilmektedir.

³ Sedat KILIÇCI, “Devletler Hukukunda Müdahale”, (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Ankara, 1973.

⁴ Kenneth R. HİMES, “The Morality of Humanitarian Intervention”, **Theological Studies**, Vol. 55, No. 1 (March 1994), s. 83.

⁵ HİMES, s. 84.

⁶ Guenter LEWY, “The Case for Humanitarian Intervention”, **Orbis**, Vol. 37, No. 4 (Fall 1993), s. 621.

⁷ **Basic Facts About The United Nations**, UN Publications, New York, 1998, s. 26.

⁸ **BM Antlaşması**, Ankara, BM Enformasyon Merkezi, 1997.

Egemen devletler, yarım yüzyıldan daha önce, savaşı tecrübe ederek barışa ulaştılar ve BM'yi kurdular. Savaşın şiddetini bildikleri için, ortak çıkar dışında silahlı müdahalede bulunulmaması ilkesi kabul ettiler. Fakat bu ilke de beraberinde bazı soruları getirdi. Ortak çıkar nedir? Kim tanımlayacak? Kim savunacak? Müdahale ne tür araçlarla yapılacak? Kimin yetkisinde olacak? BM'nin öngörmüş olduğu ortak güvenlik sistemi oluşturulmadığı için bu soruların geçerliliği günümüze kadar gelmiştir. Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için, müdahale etmek gerekirse, bu müdahalenin dayandığı bazı unsurlar olmalıdır.

İlk olarak; en uzlaşmacısından en zorlayıcısına kadar, müdahalenin mümkün olduğu ölçüde geniş bir tanımı yapılması önemlidir. Uluslararası toplumun barış ve güvenliği korumadaki insani yardım, rehabilitasyon ve yeniden yapılandırma çalışmaları bölgeden bölgeye ve krizden krize büyük farklılıklar göstermektedir. Yapılan müdahale dünya kamuoyunun desteğini sağlamak istiyorsa, müdahale açık, ısrarla uygulanan ve bölge ve milleti dikkate almadan uygulanmalıdır.⁹

İkinci olarak; egemenlik, tek başına insan hakları ya da insani krizlerde, etkili bir müdahale için tek engel değildir. BM üyesi devletlerin her bir krizde kendi ulusal çıkarlarını tanımlamaları gerekir. Çünkü soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte, ulusal çıkar kavramı da büyük değişikliklere uğramıştır.¹⁰ Yeni yüzyılda yeni, daha geniş ve daha çok kabul gören bir ulusal çıkar tanımının yapılması, BM Antlaşması'nın temel değerlerini oluşturan demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi değerlerin korunmasında, devletlerin daha çok birlik içinde hareket etmelerini sağlayacaktır. Küresel bir dönem, küresel çabaları gerektirmektedir.¹¹

Üçüncü olarak, kuvvet kullanılmasını gerektiren müdahalenin zorunlu olduğu durumlarda, Güvenlik Konseyi'nin, bu meydan okumalara cevap vereceğinden emin olunmalıdır, yani BM'ye güvenilmelidir. Güvenlik Konseyi'nin zor kullanma gücü caydırıcı güçtür. Eğer bu güç müşterek bir nitelik kazanmazsa, dünyanın gözünde itibarı önemli ölçüde azalacaktır.¹²

Son olarak yapılan müdahale ile çatışmalar sona erdirildiğinde, barışın sağlanması için de en az savaşa harcanan çaba kadar emek harcanmalıdır. Bu durumda da tutarlılık gereklidir. İnsani çabaların kabul görmesi ve meşru olabilmesi için, evrensel olması gerektiği gibi, bu çabalar çatışmaların bitmesiyle sona ermemelidir. Çatışma sonrası kalıcı barışın sağlanması ve tekrar şiddete başvurunun engellenmesi için bu çabalar devam etmelidir.¹³ Çünkü, bugünlerde bile barışa meydan okumalar oldukça fazladır. Uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında, BM'ye başarılı olması için gerekli araç ve destekler sağlanamazsa, barış değil savaş da kaybedilebilir.

⁹ Kofi A. ANNAN, **The Question of Intervention**, UN Publications, New York, 1999, s. 40.

¹⁰ Ulusal çıkarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: Faruk SÖNMEZOĞLU, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1989, s. 111-123.

¹¹ ANNAN, s. 41.

¹² ANNAN, s. 42.

¹³ ANNAN, s. 43.

BM'nin başlıca amacı; uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla barışın devamını sağlamak için ortak önlemler almaktır.¹⁴ Herhangi bir askeri müdahale, barışçı bir önlemi gerçekleştirilememenin sonucudur. BM, uluslararası barış ve güvenliğin korunması için daha fazla çalışmalıdır. BM, erken uyarı, önleyici diplomasi, önleyici konuşlandırma, önleyici silahsızlanmayı da içeren bir kapasite artırımına gitmelidir. En pahalı yaşam ve doğal kaynakları koruma politikası bile, en ucuz silahlı müdahaleden, daha ucuzdur.

3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN MÜDAHALE ŞEKİLLERİ

Barışa yönelik bir hedefi başarma yönünde kullanılacak ilk mekanizma BM'dir. Antlaşmanın verdiği yetki çerçevesinde, BM'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması ile ilgili olarak yapabileceği müdahale şekillerini dört ana başlıkta toplayabiliriz. Bunlar; önleyici diplomasi, barış yapma, barış koruma ve barış inşası/tesis edilmesidir.¹⁵

1945'den beri BM bölgesel çatışmalara son vermek üzere çok sayıda barış oturumu yapmıştır. Son dönemlerdeki barışa yönelik çalışmaları; 1988 İran-İrak Savaşı'nın sona erdirilmesi, 1989 Sovyet Birliklerinin Afganistan'dan çekilmesi, 1992 El Salvador'daki iç savaşı sona erdirmek, 1993 Kamboçya, 1994 Mozambik ve 1995 Angola'da barışın sağlanmasında başat bir rol oynamıştır.

BM ayrıca birçok acil duruma da müdahale etmiştir. Bunların örnekleri arasında ise; 1948-1949 Berlin Krizi, 1962 Küba Füze Krizi ve 1973 Ortadoğu Krizi gibi olaylar, BM'nin süper güçler arasındaki bir savaşı engellediği örneklerdir. Bu çerçevede BM'nin müdahale şekilleri şu şekilde sıralanabilir:

3.1. Önleyici Diplomasi (Preventive Diplomacy)

Önleyici diplomasi, taraflar arasında uyuşmazlık doğmasını önlemeye, mevcut uyuşmazlıkların tırmanarak çatışmaya dönüşmesini engellemeye ve ikinci durumun ortaya çıkması halinde bunun yayılmasını sınırlandırmaya yönelik çabalardır.¹⁶

Genel Sekreter tarafından doğrudan ya da üst düzey görevliler ya da ihtisas kuruluşları ve programlar aracılığıyla, Güvenlik Konseyi ya da Genel Kurul tarafından ve BM ile işbirliği içinde bölgesel örgütler tarafından yerine getirilebilir.¹⁷ Önleyici diplomasi güven artırıcı önlemler gerektirir; bilgi toplamaya ve resmi ya da gayri resmi araştırmaya dayalı erken uyarı gerektirir. Ayrıca önleyici konuşlandırmayı ve kimi durumlarda da askerden arındırılmış bölgeleri kapsamına alabilir.¹⁸

¹⁴ **BM Antlaşması**, md. 1

¹⁵ <http://www.un.org/Depts/dpko/glossary/p.htm>, 11.02.2002.

¹⁶ **Basic Facts**, s. 11.

¹⁷ Butros GALİ, **Bir Barış Gündemi**, Ankara, BM Enformasyon Merkezi, 1993, s. 13.

¹⁸ **Basic Facts**, s. 11.

3.2. Barış Yapma (Peace Making)

Barış yapma, bir çatışmanın sona erdirilmesine aracılık yapan diplomatik süreçtir, temelde arabuluculuk ve müzakereler yöntemiyle yapılır. Başta BM Antlaşması'nın VI. Bölümü'nde öngörülen türden barışçı yollar olmak üzere çatışan tarafları uzlaşmaya getirme çabalarıdır.¹⁹

Antlaşma'nın VI. Bölümü, uyuşmazlıkların barışçı çözümünde başvurulacak yolların kapsamlı bir listesini sunmaktadır. Bir çatışma, çözüme kavuşturulmamış ise bunun nedeni barışçı çözüm tekniklerinin yetersizliği ya da bilinmemesi değildir. Burada sorun öncelikle, tarafların uyuşmazlıklarına yani Antlaşma'nın VI. Bölümü'nde öngörülen yollardan bir çözüm bulmak için gerekli siyasal iradede yoksun olmalarından, ikinci olarak da çözüm için gerekli istenen bir üçüncü tarafın elinde gerekli olanakların bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Uluslararası toplumun bir sorun karşısındaki kayıtsızlığı ya da bir sorunun geri plana itilmesi çözüm olanaklarını zayıflatabilmektedir.²⁰

Barış yapımına katkıda bulunan faaliyetlerin başlıcaları; iki ordu arasında irtibat kurulması, güvenlik yardımı, tatbikatlar ve önleyici konuşlandırmalardır. Önleyici yerleştirme; bir ara gücün yerleştirilmesidir. Amacı, taraflar arasında gerginliğin arttığı potansiyel bir çatışma bölgesinde şiddeti caydırmaaktır.²¹

3.3. Barış Koruma (Peace Keeping)

Barış koruma, ilgili tüm tarafların onayıyla, normal olarak BM'nin asker ve/veya polis güçleri ve çoğunlukla sivil personelinde katılımıyla, bir BM biriminin çatışma bölgesinde konuşlandırılmasıdır. Barış koruma, hem çatışmanın önlenmesini hem de barış yapılması olanaklarını genişleten bir tekniktir.²²

Barış Koruma, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden durumlarda, siyasal çözümlerin tükendiği zaman, BM'nin bu çatışmaları denetleme yollarından bir tanesidir. Barış Koruma BM'nin en yeni oluşumlarından birisidir ve 1988 yılında Barış Koruma Güçleri, Nobel Barış Ödülü ile ödüllendirildiğinde tanınmıştır.

Barış Koruma Operasyonları (PKO), silahlı çatışma olmaksızın dış güçlerce, bütün ilgili çatışan tarafların rızaları alınarak uygulanan askeri operasyonlardır ve politik bir çözüme ulaşmaya yönelik diplomatik çabaları destekleyen, mevcut bir ateşkes anlaşmasının uygulanmasını izlemek ve kolaylaştırmak üzere gerçekleştirilir.

Barış koruma operasyonları Güvenlik Konseyi'nce oluşturulur ve Genel Sekreter tarafından yönetilir. Bu operasyonlar hiçbir şekilde bir tarafı diğer tarafın aleyhine destekleyecek şekilde kullanılamaz.²³ Bütün ülkeler

¹⁹ (çevrimiçi) <http://www.un.org/Depts/dpko/glossary/p.htm>, 07.02.2002.

²⁰ GALİ, s. 20.

²¹ (çevrimiçi) <http://www.un.org/Depts/dpko/glossary/p.htm>, 07.02.2002.

²² GALİ, s. 11.

²³ **Image & Reality**, UN Publication, New York, 1996, s. 33.

barış koruma operasyonunda yer almaya gönüllü olarak katılırlar ve istedikleri an geri çekilebilirler. BM askerleri savaşın değil barışın askerleridir. Her ülkenin askerleri, kendi ülke üniformalarını giyerler. Bu askerlerin BM barış gücü oldukları başlarına giydikleri mavi berelerden (blue helmets) veya taşıdıkları BM rozetinden anlaşılmaktadır.²⁴

Tarihsel olarak barış koruma operasyonu, ilgili tarafların (grup/ülke) rızaları ile çatışan devletler arasında çatışmayı çözmek ve kontrole yardımcı olmak amacıyla oluşturulmuştur. Fakat olayların son yıllarda -özellikle de soğuk savaşın sona ermesini müteakiben- dramatik olarak artması ve genişlemesi, bu konunun geleneksel operasyon sınırlarını aşmasına neden olmuştur.²⁵ Son dönemlerdeki çatışmaların çoğu devletler arasında değil devletlerin içerisinde olmaktadır. Buna bağlı olarak BM barış koruma operasyonlarının 2/3 den fazlası iç çatışmalara yöneliktir. Dolayısıyla günümüzdeki barış koruma operasyonlarına verilen yetkiler geleneksel barış koruma fikrinin yenilenmesini zorunlu kılmıştır.

Geleneksel barış koruma ilke ve uygulamaları son yılların yarattığı yeni talepleri, biraz zorlama yorumlarla, karşılayacak esnekliği göstermiş olup, temel ilkelerinde bir değişiklik söz konusu değildir.²⁶ Açık ve uygulanabilir bir görev; bu görevin yerine getirilmesinde tarafların işbirliği, Güvenlik Konseyi'nin kesintisiz desteği, üye devletlerin -uzmanlar da dahil- gerekli askeri, polis ve sivil personeli sağlamaya hazır olmaları, genel merkezde ve görev yerinde etkin bir BM komutası ve son olarak da uygun mali ve lojistik destek sağlanmasıdır.²⁷

Barış korumaya yüklenen diğer yeni yükümlülükler de insani yardımlar, sivillerin korunması, savaşan tarafların silahsızlandırılması, insan hakları gözlemcileri, seçim görevlileri, BM polisinin de askeri personel kadar merkezi bir rol oynaması, yollardan ve arazilerden mayınların temizlenmesi ve yeniden inşaya yardım edilmesini kapsamaktadır. Bu operasyonlara "ikinci kuşak" adı verilmektedir.²⁸ İlk barış koruma gücü 1956 yılında Ortadoğu'da oluşturulmuştur.

BM barış koruma güçlerinin, Bosna Hersek ve Somali'deki tecrübeleri barış koruma etkinliğinin, savaşan tarafların ateşkese riayet etmediklerinde ve işbirliği yapmadıklarında veya sınırlı işbirliği yaptıklarında, muazzam bir şekilde zora girdiğini göstermiştir.

Kurulduğundan bu yana BM 54 barış koruma operasyonu gerçekleştirmiştir.²⁹ Bu operasyonlardan otuz dokuzu tamamlanmış, on beşi devam etmektedir. Devam eden operasyonlardan on tanesi soğuk savaşın sona ermesinden sonra başlayan operasyonlardır. Operasyonların beşi Avrupa'da, dörder tanesi Afrika ve Ortadoğu' da, ikisi Asya' da dır.

²⁴ **Image & Reality**, s. 34.

²⁵ (çevrimiçi) <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/ques.htm>, 07.02.2002.

²⁶ GALİ, s. 29.

²⁷ GALİ, s. 29.

²⁸ **Image & Reality**, s. 35.

²⁹ Barış Koruma konusunda ayrıntılı bilgiler için BM'nin (çevrimiçi) <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/view.htm>, adresine bakınız. 07.02.2002.

Tamamlanmış olan operasyonların otuz biri yine soğuk savaş sonrası dönemde gerçekleştirilmiştir. Tamamlanmış operasyonlardan on beşi Afrika'da, sekizi Amerika Kıtası'nda, altı tanesi Asya'da, beşer tanesi de Avrupa ve Ortadoğu'da gerçekleşmiştir.

Tablo 1: BM'nin Devam Eden Barış Koruma Operasyonları

NO	ADI	YER	SÜRE
1	UNAMSIL (BM Sierra Leone Gözlemci Misyonu)	Sierra Leone	Ekim 1999
2	MINURSO (BM Batı Sahara Referandum Misyonu)	Batı Sahara	Nisan 1991
3	MONUC (Demokratik Kongo Cumhuriyeti Misyonu)	Demokratik Kongo Cumhuriyeti	Aralık 1999
4	UNMOGIP (BM Hindistan-Pakistan Askeri Gözlemci Grubu)	Hindistan/Pakistan	Ocak 1949
5	UNMEE (BM Etiyopya ve Eritre Misyonu)	Etiyopya ve Eritre	Temmuz 2000
6	UNMIBH (BM Bosna-Hersek Misyonu)	Bosna Hersek	Aralık 1995
7	UNMOP (BM Preveleka Gözlemci Misyonu)	Hırvatistan	Ocak 1996
8	UNFICYP (BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü)	Kıbrıs	Mart 1964
9	UNTAET (BM Doğu Timor Geçici Yönetimi)	Doğu Timor	Ekim 1999
10	UNMIK (BM Kosova Misyonu)	Kosova	Haziran 1999
11	UNOMIG (BM Gürcistan Gözlemci Misyonu)	Gürcistan	Ağustos 1993
12	UNDOF (BM Çatışma Engelleyici Gözlemci Gücü)	Golan Tepeleri	Haziran 1974
13	UNIKOM (BM Irak-Kuweyt Gözlemci Misyonu)	Irak / Kuveyt	Nisan 1991
14	UNIFIL (BM Lübnan Geçici Gücü)	Lübnan	Mart 1978
15	UNTSO (BM Ateşkes Gözetim Örgütü)	Ortadoğu	Haziran 1948

Kaynak: Tablo 1, BM'nin web sayfasındaki bilgilerden yararlanılarak hazırlanmıştır. (çevrimiçi) http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/cu_mission/body.htm, 06.02.2002

Tablo 2: BM'nin Sona Eren Barış Koruma Operasyonları

NO	ADI	YERİ	SÜRESİ
1	UNAVEM I (BM Angola Onay Misyonu I)	Angola	Ocak 1989 - Haziran 1991
2	UNAVEM II (BM Angola Onay Misyonu II)	Angola	Haziran 1991 – Şubat 1995
3	UNAVEM III (BM Angola Onay Misyonu III)	Angola	Şubat 1995 - Haziran 1997
4	MONUA (BM Angola Gözlemci Misyonu)	Angola	Temmuz 1997- Şubat 1999
5	MINURCA (BM Orta Afrika Cumhuriyeti Misyonu)	Orta Afrika Cumhuriyeti	Nisan 1998- Şubat 2000
6	UNASOG (BM Aouzou Gözlemci Grubu)	Çad / Libya	Mayıs - Haziran 1994
7	MIPONUH (BM Haiti Polis Misyonu)	Haiti	Aralık 1997- Mart 2000
8	UNMOT (BM Tacikistan Gözlemci Grubu)	Tacikistan	Aralık 1994- Mayıs 2000
9	UNPREDEP (BM Engelleyici Konuşlandırma Gücü)	Makedonya Cumhuriyeti	Mart 1995 - Şubat 1999
10	ONUC (BM Kongo Operasyonu)	Kongo	Temmuz 1960- Haziran 1964
11	UNOMIL (BM Liberya Gözlemci Misyonu)	Liberya	Eylül 1993 - Eylül 1997
12	ONUMOZ (BM Mozambik Operasyonu)	Mozambik	Aralık 1992 - Aralık 1994
13	UNTAG (BM Dönüşümlü Yardım Grubu)	Namibya	Nisan 1989 - Mart 1990
14	UNAMIR (BM Ruanda Yardım Misyonu)	Ruanda	Ekim 1993 - Mart 1996
15	UNOMUR (BM Uganda-Ruanda Gözlemci Misyonu)	Ruanda-Uganda	Haziran 1993 - Eylül 1994
16	UNOSOM I (BM Somali Operasyonu I)	Somali	Nisan 1992 - Mart 1993
17	UNOSOM I (BM Somali Operasyonu II)	Somali	Mart 1993 - Mart 1995
18	UNOMSIL (BM Sierra Leone Operasyonu)	Sierra Leone	Temmuz 1998- Ekim 1999
19	ONUCA (BM Orta Amerika Gözlemci Grubu)	Orta Amerika	Kasım 1989 - Ocak 1992
20	DOMREP (BM Genel Sekreter'in Dominik Cumhuriyeti Temsilcilik Misyonu)	Dominik Cumhuriyeti	Mayıs 1965 - Ekim 1966
21	ONUSAL (BM El Salvador Gözlemci Misyonu)	El Salvador	Temmuz 1991 - Nisan 1995

22	MINUGUA (BM Guatemala Onay Misyonu)	Guatemala	Ocak – Mayıs 1997
23	UNMIH (BM Haiti Misyonu)	Haiti	Eylül 1993 – Haziran 1996
24	UNSMIH (BM Haiti Destek Misyonu)	Haiti	Temmuz 1996–1997
25	UNTMH (BM Haiti Dönüşüm Misyonu)	Haiti	Ağustos – Kasım 1997
26	UNGOMAP (BM Afganistan ve Pakistan İyi Niyet Misyonu)	Afganistan / Pakistan	Nisan 1988 – Mart 1990
27	UNAMIC (BM Kamboçya İlerleme Misyonu)	Kamboçya	Ekim 1991 – Mart 1992
28	UNTAC (BM Kamboçya Geçişli Yetkisi)	Kamboçya	Mart 1992 – Eylül 1993
29	UNIPOM (BM Hindistan-Pakistan Gözlemci Misyonu)	Hindistan / Pakistan	Eylül 1965 – Mart 1966
30	UNSF (BM Batı Yeni Gine Güvenlik Gücü)	Batı Yeni Gine	Ekim 1962 – Nisan 1963
31	UNCRO (BM Hırvatistan Güvenlik Tesisi Organizasyonu)	Hırvatistan	Mart 1995 – Ocak 1996
32	UNTAES (BM Doğu Slovenya, Baranja ve Batı Sirmium Geçici Yönetimi)	Hırvatistan	Ocak 1996 – Ocak 1998
33	UNPSG (BM Sivil Polis Destek Grubu)	Hırvatistan	Ocak 1998 – Ekim 1998
34	UNPROFOR (BM Koruma Gücü)	E. Yugoslavya	Mart 1992 – Aralık 1995
35	UNIIMOG (BM İran-Irak Gözlemci Grubu)	İran / Irak	Ağustos 1988-Şubat 1991
36	UNOGIL (BM Lübnan Gözlemci grubu)	Lübnan	Haziran – Aralık 1958
37	UNEF I (BM Acil Gücü I)	Ortadoğu	Kasım 1956 – Haziran 1967
38	UNEF II (BM Acil Gücü II)	Ortadoğu	Ekim 1973 – Temmuz 1979
39	UNYOM (BM Yemen Gözlemci Misyonu)	Yemen	Temmuz 1963 – Eylül 1964

Kaynak: Tablo 2, BM'nin web sayfasındaki bilgilerden yararlanılarak hazırlanmıştır. (çevrimiçi) http://www1.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/co_miss.htm, 06.02.2002

3.4. Barış İnşası/Çatışma Sonrası Barış Kurma (Peace Building)

Barış inşası, bir çatışma sonrasında eski düşmanlar arasında güven ve karşılıklı ilişkiyi inşa edecek ve barışı sağlamlaştıracak önlemler ve yapıların oluşturulması ve desteklenmesi anlamına gelir.³⁰

Uluslararası bir çatışmanın sonrasında barış inşası, iki ya da daha çok ülkeyi yalnızca ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunmakla kalmayıp aynı zamanda, barış için hayati bir önem taşıyan, karşılıklı güveni artıracak yararlı girişimleri destekleyen somut işbirliği projeleri şeklinde de gerçekleşebilir. Örneğin; tarımın geliştirilmesi, ulaşımın iyileştirilmesi, serbest dolaşımın sağlanması, kültürel değişim, ortak eğitim ve gençlik programları vb.³¹

Barışın inşası kavramı, barışçı koşulların bozulmasını engellemeyi amaçlayan önleyici diplomasinin tamamlayıcısıdır. Çatışma ortaya çıktığında barış sağlama ve barış koruma çabaları devreye girer. Bunlar sonuca ulaştığında, yalnızca çatışmanın gerisinde yatan ekonomik, sosyal, kültürel ve insani sorunların üstüne gidecek sürekli ve ortak çalışmalar yapılarak barışın sağlam temellere oturtulması sağlanabilir. Çatışma sonrası barış inşasında amaç, olayın yinelenmesinin önüne geçmektir. Barışın inşası için yapılan bütün bu çalışmalar ya BM tarafından organize edilmekte, ya izlenmekte ya da gerçekleştirilmektedir.

Barışın tehdit edilmesi, bozulması ya da saldırı eylemi durumunda uluslararası barış ve güvenliğin korunması veya yeniden kurulması için barışçıl önlemler bir sonuç vermediğinde; Güvenlik Konseyi kararıyla, VII. Bölümde öngörülen zorlayıcı önlemlere başvurulması, antlaşmada yer alan şekliyle toplu güvenlik kavramının özünü oluşturmaktadır.

Söz konusu önlemler arasında en etkin olanı 42. maddede ki askeri güç kullanımına ilişkin olandır. İlgili madde gereğince Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için askeri eylemlerde bulunabilir. Fakat bu tür bir eyleme ancak, tüm barışçıl yollar sonuç vermediği zaman başvurulabilir.³²

Barış restorasyonu ve çatışmanın hafifletilmesi operasyonu olarak adlandırılan bu operasyonlar yeni ve belirsiz niteliktedirler. Başlangıçta VI. Bölümde düşünülen bu operasyonlar günümüzde sahadaki gerçeklerden dolayı VII. Bölüm operasyonları içine dahil edilmiştir. VII. Bölümün öngördüğü operasyonların başlıcaları, insani yardım konvoyları ve silahlı güçler tarafından savunma ihtiyacı duyulduğunda veya hava kuvvetlerince uygulanan koruma altındaki bölgeleridir.³³ Zor kullanma yetkisinin varlığı

³⁰ GALİ, s. 11.

³¹ GALİ, s. 33.

³² GALİ, s. 25.

³³ (çevrimiçi) <http://www.un.org/Depts/dpko/glossary/p.htm>, 07. 02.2002.

uluslararası barış ve güvenliğin korunmasının garantörü olan BM'nin saygınlığı açısından zorunludur.³⁴

SONUÇ

Önleyici diplomasi, uyuşmazlıkların şiddete başvurulmadan önce çözülmesini hedefler. Barış yapma ve barış koruma çatışmanın durdurulması ve sağlanan barışın korunması için gereklidir. Başarıyla uygulandıklarında bu yöntemler, devletler ve halklar arasında şiddetin yeniden ortaya çıkmasını önleyen, çatışma sonrası barış kurma olanağına katkıda bulunurlar.³⁵

Gerçekten başarılı olabilmeleri için barış sağlama ve barış koruma operasyonlarının, barışı pekiştirecek ve insanlar arasında bir güven duygusu ile esenliği geliştirecek yapıları belirlemesi ve bu yapıları destekleyecek kapsamlı çabalarla bütünleşmesi gerekir. İç çatışmaları sona erdiren anlaşmalar kapsamında bu çabalar, çatışan tarafların silahlardan arındırılması ve düzenin sağlanması, silahlara el konulması ya da imhası, mültecilerin geri getirilmesi, güvenlik personeline danışmanlık ve eğitim desteği sağlanması, seçim gözlemi, insan haklarını koruma çabalarının güçlendirilmesi, kamu kurumlarının reformu ve geliştirilmesi, yaygın ve örgün siyasal katılımın geliştirilmesini kapsamaktadır.³⁶

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, dünya siyasetine ilişkin bütün düşünceleri değiştirmiştir. Soğuk Savaş döneminde genelde maddeci olan uluslararası siyaset kuramları, devletlerin ulusal çıkarlarının peşine düştüğü bir dünya görüşünü yansıtmaktaydı. Günümüzde ise devletin çıkarları kısmen de olsa halkların kendi kimliklerini nasıl tanımladıklarına bağlı hale gelmiştir. Sırp, Boşnaklar, Hırvatlar ve Rusya'daki Çeçenler'in durumu gibi.

BM'nin nüfuzu gücünden değil, temsil ettiği değerlerden, küresel normların oluşturulması ve sürdürülmesinde oynadığı rolden kaynaklanmaktadır. BM, kendisini günün gereklerine ayak uyduracak biçimde sürekli olarak yenilemelidir. Soğuk Savaşın sona ermesi Doğu ile Batı arasında uzun süredir kısır çatışmalara saplanmış zihinleri ve kaynakları serbest bırakmıştır. Bu durum yeni gelişmeleri beraberinde getirdiği gibi yeni tehlikeleri ve belirsizlikleri de gündeme getirmiştir. Bu nedenle, BM yeni tehditleri ve tehlikeleri göğüsleyecek şekilde yenilenmeli ve güçlendirilmelidir.

³⁴ GALİ, s. 25.

³⁵ GALİ, s. 25.

³⁶ GALİ, s.29.

KAYNAKÇA

1. Basic Facts About The United Nations, UN Publications, New York, 1998
2. **BM Antlaşması**, Ankara, BM Enformasyon Merkezi, 1997.
3. Image & Reality, UN Publication, New York, 1996.
4. GALİ, Butros, Bir Barış Gündemi, Ankara, BM Enformasyon Merkezi, 1993.
5. SÖNMEZOĞLU, Faruk, Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1989.
6. LEWY, Guenter, "The Case for Humanitarian Intervention", Orbis, Vol. 37, No. 4 (Fall 1993), s. 621-633.
7. HİMES, R., Kenneth, "The Morality of Humanitarian Intervention", Theological Studies, Vol. 55, No. 1 (March 1994), s. 82-106.
8. ANNAN, A., Kofi, The Question of Intervention, UN Publications, New York, 1999.
9. KILIÇCI, Sedat, "Devletler Hukukunda Müdahale", (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Ankara, 1973.
10. MERAY, Seha, Uluslararası Hukuk ve Örgütler, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1979.
11. RAMPHAL, Shridath, "Law and Intervention", Peace Review, Vol. 8, No. 4 (December 1996), s. 493-499.